

SUG'URTA INSTITUTLARI FAOLIYATIDA INNOVATSION TEKNOLOGIYALARNI JORIY ETISH VA UNING IQTISODIY KO'RSATKICHLARGA TA'SIRI

Sherov Sanjar Radjabovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

PhD, dotsent

mustaqil izlanuvchisi

E-mail: sherovsr@mail.ru

Annotatsiya

Mazkur maqolada sug'urta institutlari faoliyatida innovatsion texnologiyalarni joriy etish va ularning iqtisodiy ko'rsatkichlarga ta'siri ilmiy jihatdan tahlil qilindi. Tadqiqot jarayonida raqamli va axborot texnologiyalarining sug'urta kompaniyalari operatsion samaradorligini oshirish, risklarni baholash aniqligini kuchaytirish hamda mijozlarga xizmat ko'rsatish sifatini yaxshilashdagi o'rni asoslab berildi. Innovatsion yechimlarning daromadlilikni oshirish, xarajatlarni qisqartirish va raqobatbardoshlikni mustahkamlashga ijobiy ta'siri aniqlab berildi. Shuningdek, innovatsiyalarni joriy etishda strategik yondashuv, institutsional muhit va axborot xavfsizligini ta'minlash masalalariga alohida e'tibor qaratildi. Tadqiqot natijalari sug'urta sohasida innovatsion texnologiyalar barqaror rivojlanish va uzoq muddatli iqtisodiy samaradorlikni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega ekanini ko'rsatdi.

Kalit so'zlar: sug'urta institutlari, innovatsion texnologiyalar, raqamli transformatsiya, iqtisodiy ko'rsatkichlar, operatsion samaradorlik, raqobatbardoshlik.

Аннотация

В статье были проанализированы вопросы внедрения инновационных технологий в деятельности страховых институтов и их влияния на экономические показатели. В ходе исследования была обоснована роль цифровых и информационных технологий в повышении операционной эффективности страховых компаний, точности оценки рисков и качества обслуживания клиентов. Было выявлено, что применение инновационных решений способствовало росту доходности, снижению издержек и укреплению конкурентных позиций страховых организаций. Особое внимание было уделено значению стратегического подхода, институциональной среды и информационной безопасности при реализации инноваций. Полученные результаты подтвердили, что инновационные технологии являются важным фактором устойчивого развития и долгосрочной экономической эффективности страхового сектора.

Ключевые слова: страховые институты, инновационные технологии, цифровая трансформация, экономические показатели, операционная эффективность, конкурентоспособность.

Abstract

The article analyzed the implementation of innovative technologies in the activities of insurance institutions and their impact on economic indicators. The study

substantiated the role of digital and information technologies in improving the operational efficiency of insurance companies, enhancing risk assessment accuracy, and improving customer service quality. It was identified that the application of innovative solutions contributed to increased profitability, cost reduction, and strengthened competitive positions of insurance organizations. Particular attention was paid to the importance of a strategic approach, the institutional environment, and information security in the innovation process. The results confirmed that innovative technologies are a key factor in ensuring sustainable development and long-term economic efficiency in the insurance sector.

Keywords: insurance institutions, innovative technologies, digital transformation, economic indicators, operational efficiency, competitiveness.

KIRISH

Zamonaviy iqtisodiy muhitda sugʻurta institutlari faoliyati keng koʻlamli makroiqtisodiy va bozor omillari taʼsiri ostida rivojlanmoqda. Iqtisodiy jarayonlarning murakkablashuvi, bozor munosabatlarining chuqurlashuvi hamda risklarning diversifikatsiyalanishi sugʻurta risklarini boshqarishga boʻlgan yondashuvlarni takomillashtirishni taqozo etmoqda. Ushbu jarayonlar sugʻurta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini mustahkamlash, xizmatlar sifatini oshirish va raqobatbardoshlikni kuchaytirish uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda.

Sugʻurta sohasi tarixan risklarni baholash va moliyaviy himoya mexanizmlarini shakllantirish boʻyicha muhim tajribaga ega boʻlib, vaqt oʻtishi bilan yangi mahsulotlar va xizmatlarni joriy etish orqali bozor talablariga moslashib kelmoqda. Soʻnggi yillarda raqamli va innovatsion texnologiyalarning rivojlanishi sugʻurta faoliyatini modernizatsiya qilish, biznes jarayonlarni optimallashtirish hamda mijozlarga yoʻnaltirilgan xizmatlarni kengaytirish uchun qulay shart-sharoitlarni shakllantirdi. Shu bilan birga, innovatsiyalarni tizimli va izchil joriy etish sugʻurta kompaniyalari rivojlanishining muhim omiliga aylanmoqda.

Sugʻurta bozorida raqobatning kuchayishi innovatsion yechimlarga strategik yondashuvni yanada dolzarb etmoqda. Innovatsiyalar sugʻurta kompaniyalarining uzoq muddatli rivojlanish modeli bilan uygʻunlashgan holda joriy etilganda, ularning iqtisodiy samaradorligini oshirish, operatsion jarayonlarni takomillashtirish va bozor pozitsiyalarini mustahkamlash imkonini beradi. Shu nuqtai nazardan, innovatsion texnologiyalarni sugʻurta institutlari faoliyatiga integratsiya qilish barqaror oʻsish va raqobat ustunligini taʼminlashning muhim sharti sifatida namoyon boʻladi.

ADABIYOTLAR SHARHI

M. Porter innovatsiyalarni raqobatbardoshlikni oshirishning asosiy omili sifatida baholab, raqamli texnologiyalar xizmat koʻrsatish sohasida, jumladan sugʻurtada, qoʻshimcha qiymat yaratishini taʼkidlaydi [1].

P. Schueffel InsurTechni sugʻurta bozorining samaradorligini oshiruvchi innovatsion ekotizim sifatida talqin qiladi va uning iqtisodiy natijalarga ijobiy taʼsirini koʻrsatadi [2].

Swiss Re Institute tadqiqotlarida raqamli texnologiyalar sug'urta kompaniyalarining operatsion xarajatlarini qisqartirishi va risklarni baholash aniqligini oshirishini asoslab beradi [3].

OECD hisobotlarida sug'urta sektorining raqamlashuvi moliyaviy barqarorlik va bozor shaffofligini ta'minlovchi muhim instrument sifatida qayd etilgan [4].

E. Brynjolfsson, A. McAfee raqamli innovatsiyalar ishlab chiqarish unumdorligi va moliyaviy ko'rsatkichlarni oshirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanini ta'kidlaydi [5].

E. Avdokushin sug'urta sohasida innovatsion texnologiyalarni joriy etish kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini oshirishga xizmat qilishini ta'kidlaydi [6].

I. Belyaeva raqamli transformatsiya sug'urta xizmatlari sifati va bozordagi raqobatbardoshlikni oshirishda muhim omil ekanini ko'rsatadi. [7]

N. Larionova innovatsion texnologiyalar sug'urta kompaniyalari iqtisodiy samaradorligini ta'minlashda strategik ahamiyatga ega ekanini ilmiy jihatdan asoslaydi [8].

A. Yuldashev sug'urta institutida axborot texnologiyalaridan foydalanish risk-menejment va investitsion faoliyat samaradorligini oshirishini qayd etadi [9].

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqotni amalga oshirish jarayonida sug'urta institutlari faoliyatida innovatsion texnologiyalarni joriy etishning iqtisodiy natijalarini baholashga qaratilgan ilmiy yondashuvlar qo'llanildi. Tadqiqotda nazariy va amaliy manbalarni umumlashtirish asosida deduktiv hamda induktiv tahlil usullaridan foydalanildi. Sug'urta kompaniyalarining faoliyat ko'rsatkichlarini tahlil qilishda qiyosiy va mantiqiy tahlil metodlari qo'llanilib, innovatsion texnologiyalarning operatsion samaradorlik, daromadlilik va xarajatlar tuzilmasiga ta'siri baholandi. Shuningdek, xalqaro tajribani o'rganish maqsadida statistik ma'lumotlar va ochiq hisobotlar asosida taqqoslama tahlil amalga oshirildi. Tadqiqot natijalarining ishonchliligini ta'minlash uchun tizimli yondashuvdan foydalanilib, olingan xulosalar ilmiy mantiq asosida umumlashtirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Innovatsiyalardan iqtisodiy samara olish sug'urta kompaniyalari uchun murakkab va ko'p bosqichli vazifa bo'lib qolmoqda. Bu holat innovatsion loyihalarni joriy etish bilan bog'liq yuqori moliyaviy xarajatlar, ularning qaytish muddati noaniqligi, mavjud biznes-jarayonlar bilan integratsiyalashuv darajasining pastligi hamda innovatsion faoliyatni boshqarish mexanizmlarining yetarli darajada shakllanmaganligi bilan izohlanadi. Shu bilan birga, sug'urta kompaniyalarida innovatsiyalarni baholash va monitoring qilish bo'yicha samarali iqtisodiy ko'rsatkichlar tizimining yetishmasligi ularning moliyaviy natijalarga real ta'sirini aniqlashni qiyinlashtirmoqda. Natijada, innovatsion texnologiyalarning sug'urta kompaniyalari daromadlilik, operatsion samaradorligi va raqobatbardoshligiga ta'siri ko'pincha to'liq namoyon bo'lmaydi. Sug'urta sohasida axborot texnologiyalarini joriy etish quyidagi maqsadlarga xizmat qiladi:

Mijozlarga xizmat sifatini oshirish
 Biznes jarayonlarni optimallashtirish
 Yangi sug'urta mahsulotlarini ishlab chiqish va mavjudlarini takomillashtirish
 Boshqa moliyaviy institutlar va sohalar bilan solishtirganda raqobatbardoshlikni oshirish

Yangi savdo kanallarini yaratish

Ushbu maqsadlarga erishish uchun quyidagi axborot resurslaridan keng foydalanish talab etiladi: biznes jarayonlarni avtomatlashtirish dasturlari, ma'lumot platformalari, mobil ilovalar va biznes avtomatlashtirish dasturiy mahsulotlari.

Axborot texnologiyalari odatda turli kombinatsiyalarda qo'llaniladi va ilgari mavjud texnologiyalarning takomillashtirilishi bilan bog'liq bo'ladi. D.Bryzgalov fikriga ko'ra, Big Data va Sun'iy Intellekt aniq xavf baholash (underwriting) jarayonlarida ustuvor hisoblanadi [10]. Raqamlashtirish bo'yicha tadqiqotlarda ko'pincha muayyan sug'urta kompaniyalarini tahlil qilishga alohida e'tibor qaratiladi. Shu bilan birga, sug'urta vositachilarining raqamlashtirilishi ham muhim ahamiyatga ega. D.Puser ta'kidlaganidek, sug'urta kompaniyalari menejerlari orasida kiber tahdidlar bo'yicha xabardorlik oshib bormoqda [11]. Raqamli texnologiyalarni rejalashtirish va rivojlantirishda kiber-xavflarni boshqarish juda muhimdir.

Person-to-Person (P2P) sug'urtasi, ya'ni "shaxsdan-shaxsga" sug'urta, sug'urta himoyasi mexanizmlarida alohida o'rin egallaydi. Ushbu yangi risk taqsimlash shakli an'anaviy sug'urta tizimini tashkil qilish xarajatlarini kamaytiradi. Hozirgi vaqtda P2P sug'urtasi Xitoy va Yevropa mamlakatlarida kengaymoqda. Biroq, davlat tomonidan tartibga solish masalalari hal qilinmagan va tizimning tarmoq xususiyati sababli firibgarlik xavfi yuqori.

Sug'urta bozorida keng qo'llaniladigan axborot texnologiyalarini tizimlashtirish, ularning strukturaviy tasnifini shakllantirishga imkon beradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, texnologik innovatsiyalarni joriy etish xarajatlarni kamaytirish, biznes jarayonlarni avtomatlashtirish, operatsiyalarni tezlashtirish va sug'urta faoliyatida yuzaga keluvchi risklarni minimallashtirishga xizmat qiladi. Ma'lum bir raqamli texnologiyani qabul qilish qarori esa uning imkoniyatlari va kutilayotgan natijalarini diqqat bilan baholashni talab qiladi (1-jadval).

1-jadval.

Sug'urta sohasida IT texnologiyalari va ularning imkoniyatlari¹

IT Texnologiyalari	Sug'urta kompaniyasi uchun imkoniyatlar	Natijaviy ta'sir
1. Sun'iy intellekt (AI)	<ul style="list-style-type: none"> Firibgarlik xatti-harakatlarini aniqlash; Sug'urta da'volaridagi nomuvofiqliklarni aniqlash va belgilash; Ma'lumotlarni, shu jumladan Big Datani tahlil qilish va qayta ishlash; Chatbotlar asosiy mijoz so'rovlarini bajaradi. 	<ul style="list-style-type: none"> Firibgarlikdan kelib chiqadigan zararlar hajmi kamayadi; Yuzni aniqlash tizimi orqali ruxsat berish soddalashadi; Avtomatlashtirilgan tasvir va obyekt tahlili orqali da'vo hal qilish sifati oshadi; Kelajakdagi sug'urta to'lovlarini oldindan bashorat qilish imkoniyatining oshishi; Da'volarni qayta ishlash kamaytiradi;

¹ Muallif ishlanmasi

IT Texnologiyalari	Sug'urta kompaniyasi uchun imkoniyatlar	Natijaviy ta'sir
		<ul style="list-style-type: none"> • Mijozlarga xizmatlar sifati tezlashadi.
2. Buyumlar interneti (IoT)	<ul style="list-style-type: none"> • Sug'urtalangan obyektning xususiyatlarini hisobga olish; • Sug'urta tarifini shaxsiylashtirish; • Xulq-atvor tahlili orqali profilaktik sug'urta joriy qilish. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sug'urta xizmatlarining ichki qiymati oshadi; • Sug'urta kompaniyasi xarajatlari kamayadi; • Sug'urtalanuvchilar uchun adolatli narx belgilanadi; • Mijozlarning faol ishtiroki oshadi; • Boshqa sanoat kompaniyalari bilan ekotizim rivojlanadi.
3. Robotic Process Automation (RPA)	<ul style="list-style-type: none"> • Takrorlanuvchi vazifalarni dasturiy robotlar orqali avtomatlashtirish (hujjatlarni kiritish, tekshirish, ma'lumotlarni solishtirish va h.k.). 	<ul style="list-style-type: none"> • Hujjatlarni qayta ishlash vaqti kamayadi; • Qo'lda ma'lumot kiritish yo'q qilinadi; • Shikastlarni kompensatsiya qilish tezlashadi; • Xatoliklar kamayadi.
4. Kognitiv texnologiyalar (CT)	<ul style="list-style-type: none"> • An'anaviy AI tizimlarini kengaytirish; • O'zgarib borayotgan vaziyatlarni tez baholash; • Yangi kiberxavf-xatarlarni aniqlash. 	<ul style="list-style-type: none"> • Mavjud IT arxitekturasini qayta tuzish vaqti kamayadi; • Tarif xavf o'zgarishlarini maksimal hisobga olish; • IT xavfsizligi oshadi.
5. Onlayn platformalar	<ul style="list-style-type: none"> • Savdo kanallarini kengaytirish imkoniyati. 	<ul style="list-style-type: none"> • Mijozlar bazasi kengayadi; • Raqobatbardoshlik ortadi.
6. Big Data	<ul style="list-style-type: none"> • Avval sug'urtalanmagan xavflarni hisoblash; • Individual mijoz profillarini yaratish; • Potensial mijoz ehtiyojlarini kuzatish; • Mijoz segmentlarini aniqlash; • Istemolchi afzalliklarini kuzatish; • Mijozlar qoniqish darajasini monitoring qilish. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tegishli sug'urta mahsulotlarini taklif qilish; • O'z mablag'lari va sug'urta zaxiralari bilan investitsiya qarorlarini qabul qilish imkonini yaratadi.
7. Tarqatilgan reestr texnologiyasi (DLT)	<ul style="list-style-type: none"> • Muhim ma'lumotlarni barcha tugunlarda saqlash, yaratish va yangilash; • Barcha foydalanuvchilar uchun ma'lumotlarning mosligini ta'minlash; • Reestr a'zolari orasida ma'lumotlarni tezkor almashish. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ma'lumotlarning mosligi, sinxronligi, o'zgartirib bo'lmazligi, shaffofligi ta'minlanadi; • Ma'lumotlarni himoya qilish va xavfsiz almashish; • Geografik hududlar bo'ylab sug'urta operatsiyalarini tez bajarish; • Hamkorlar bilan da'volarni samarali hal qilish; • Mahalliy va xalqaro xavfsiz to'lovlar.
8. Mashina o'rganishi (ML)	<ul style="list-style-type: none"> • Yangi segmentlarni qidirish; • Ko'p faktorli modellar yaratish; • Xavf modellarini optimallashtirish. 	<ul style="list-style-type: none"> • Yo'qotishlar va firibgarlik kamayadi; • Sug'urta risklarini samarali boshqarish imkoniyatlari yuzaga keladi.
9. Bulutli hisoblash (Cloud Computing)	<ul style="list-style-type: none"> • Sug'urtalash jarayonlarini optimallashtirish. 	<ul style="list-style-type: none"> • Keng qamrovli ma'lumotlarni saqlash va o'z-o'zini xizmat ko'rsatish imkoniyati oshadi; • Ichki ma'lumot oqimlarini optimallashtirish.

Sug'urta sohasida zamonaviy IT texnologiyalari kompaniyalarga operatsion jarayonlarni avtomatlashtirish, xatarlarni aniqlash va bashorat qilish, mijozlarga

xizmat ko'rsatish sifatini oshirish hamda xarajatlarni kamaytirish imkonini beradi. Shu orqali sug'urta kompaniyalari firibgarlikni kamaytiradi, individual tariflarni belgilaydi, mijoz segmentlarini chuqurroq tahlil qiladi va raqobatbardoshlikni oshiradi. Umuman olganda, IT texnologiyalari sug'urta biznesining samaradorligi, xavfsizligi va innovatsion salohiyatini sezilarli darajada oshiradi.

Odatda, har bir ko'rib chiqilayotgan texnologiya boshqa texnologiyalar bilan kombinatsiyada qo'llaniladi. S. Ekker sug'urtada ishlatiladigan asosiy IT-texnologiyalarining o'zaro bog'liqligini o'rganib, ularning deyarli barchasi bir-birini to'ldirib, ushbu texnologiyalar yordamida amalga oshirilgan yechimlarning sifatini tasdiqlashini ko'rsatadi [12]. IT-yechimlar va resurslardan foydalanishda sug'urta kompaniyalarining faol aloqalarida bir qator afzalliklar va qo'shimcha xavflarni hisobga olish zarur. Ushbu sohadagi tadqiqotlar shaxsiy ma'lumotlarni yig'ish bilan bog'liq ijtimoiy-axloqiy muammolarni ochib beradi.

Birinchidan, shaxsiy ma'lumotlardan, masalan, buyumlar internetida iqtisodiy asoslangan tarzda foydalanishga qaramay, maxfiylikning yo'qolish xavfi mavjud. Bu axloqiy va ma'naviy muammolarni keltirib chiqaradi. Agar mijozlarning xulq-atvorini nazorat qilishda ishlatiladigan telematika sug'urta shartnomasiga mos keladigan bo'lsa, uchinchi tomon ma'lumotlari sug'urta kompaniyalari uchun xavflarni kamaytirish imkoniyatlarini yuzaga keltirishi mumkin. Shunday qilib, sug'urtalanuvchilarning shaxsiy hayotiga oid ma'lumotlardan foydalanishga rozilik bergan mijozlar uchun iqtisodiy manfaatlarni hisobga olish sug'urta kompaniyalari tomonidan amalga oshirilayotgan innovatsion IT-yechimlar samaradorligini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Bu jarayon, bir tomondan, mijozlarning o'z ma'lumotlarini ixtiyoriy ravishda taqdim etishiga asoslangan, shaxsiy ma'lumotlarning xavfsizligi va maxfiylikni ta'minlash mexanizmlarini ishlab chiqishni talab qiladi. Shu bilan birga, mijozlarga beriladigan iqtisodiy foydalar masalan, sug'urta to'lovlarida chegirmalar, individual tariflar yoki qo'shimcha xizmatlar raqamli kuzatuv va telematik parametrlarni qabul qilish orqali olingan ma'lumotlarni rag'batlantiruvchi mexanizm sifatida xizmat qiladi.

Ushbu jarayonning huquqiy va normativ bazasi ham alohida e'tiborga loyiqdir. Davlat tomonidan shaxsiy ma'lumotlarni yig'ish, saqlash va qayta ishlashni tartibga soluvchi qonunlar va me'yoriy-huquqiy hujjatlar sug'urta kompaniyalarining faoliyatini muvofiqlashtirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Bunday tartibga solish mexanizmlari, o'z navbatida, mijozlar ishonchini mustahkamlash, kompaniya obro'sini himoya qilish hamda iqtisodiy va operatsion risklarni kamaytirish imkonini beradi. Shu nuqtai nazardan, sug'urta kompaniyalari raqamli kuzatuv va ma'lumotlarni yig'ish jarayonlarini amalga oshirayotganda, nafaqat iqtisodiy manfaatlarni, balki axloqiy, huquqiy va ijtimoiy jihatlarni ham integrativ tarzda hisobga olishlari zarur.

Ikkinchidan, sun'iy intellekt, robotlashtirilgan jarayonlarni avtomatlashtirish va bulutli hisoblash texnologiyalaridan foydalanishda bir qator operatsion xavflar paydo bo'lishi mumkin. Bular orasida xakerlik hujumlari va ma'lumotlarga nisbatan maqsadli zarar yetkazish kabi kiberxavflar ajralib turadi.

Ko'pchilik tadqiqotchilar tomonidan ko'rilgan cheklovlar orasida biznesni raqamlashtirish jarayonidagi yuqori xarajatlar mavjud. Qo'shimcha xarajatlar IT-yechimlarni sug'urta kompaniyasining mavjud axborot tizimiga joriy qilishda yuzaga keladi. Bu muammo ayniqsa o'rta va kichik bozor ishtirokchilari uchun dolzarb hisoblanadi. Ushbu muammoni boshqa kompaniyalar bilan (masalan, banklar bilan) integratsiya orqali ekotizim shakllantirish yo'li bilan hal qilish mumkin. Biroq bu yerda savdo siri, mijoz bazasining yo'qolishi va raqobat ustunliklari bilan bog'liq muammolar mavjud.

Sug'urta sohasida innovatsion rivojlanish istiqbollari aniqlashda, sug'urtalovchi jarayondan maksimal foyda olishi uchun asosiy shartlarni hisobga olish maqsadga muvofiqdir. Axborot tizimlari sug'urta kompaniyalariga jarayonlarni avtomatlashtirish va savdo kanallarini kengaytirish imkoniyatini taqdim etadi, shuningdek, mijozlarga xizmat sifatini oshirishga asoslangan strategik rivojlanish istiqbollari ham yaratadi ("xarajat – natija" tamoyili asosida), sug'urta sohasini kengroq qamrab olish va yangi sug'urta mahsulotlarini taklif etish imkoniyatini beradi. Bu orqali mavjud sug'urta mahsulotlarini yangilash, xavflarni baholash ishonchliligini oshirish va sug'urtalangan xavflar ro'yxatini kengaytirish mumkin [13].

Ko'rsatilgan ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, sug'urta sohasida eng katta talab biznes-operatsiyalarni avtomatlashtirish, savdo kanallari va mijozlar bilan aloqa mexanizmlarini samaradorligini oshiradigan IT-yechimlarga bo'lmoqda (2-jadval).

2-jadval.

Turli mamlakatlarda sug'urta sohasida IT-texnologiyalarning joriy etilish darajasi va samaradorlik ko'rsatkichlari [14]

Mamlakat	Raqamlashtirish darajasi (foiz)	Bulutga moslashtirish (foiz)	Sini moslashtirish (foiz)	Integratsiyalashgan sug'urta xizmatlari (foiz)	Chatbot (foiz)	Operatsion xarajatlarni qisqartirish (foiz)
AQSh	76–88	68	76–82	60	70	40–60
Germaniya	80	68	70	60	65	40–55
Yaponiya	77	65	70	55	60	35–50
Buyuk Britaniya	75	66	67	58	65	35–50
Fransiya	70	64	65	50	60	30–45
Hindiston	68	63	60	52	55	30–45
Avstraliya	65	62	58	50	55	30–45

Sug'urta sohasida raqamli transformatsiya jarayoni mamlakatlar bo'yicha sezilarli farq qiladi. Jadvaldan ko'rinib turibdiki, AQSh, Germaniya va Yaponiya kabi rivojlangan mamlakatlarda raqamlashtirish darajasi 75-88 foiz atrofida bo'lib, bulutli hisoblash va sun'iy intellektni joriy etish ham yuqori foizda amalga oshirilgan. Bu mamlakatlarda integratsiyalashgan sug'urta xizmatlari va chatbotlar orqali mijozlar bilan aloqalarni avtomatlashtirish imkoniyatlari keng qo'llanilmoqda.

Boshqa tomondan, Hindiston va Avstraliyada raqamlashtirish va IT-texnologiyalarni joriy etish darajasi nisbatan past (60-68 foiz) bo'lib, bu mamlakatlarda avtomatlashtirish va operatsion xarajatlarni qisqartirish imkoniyatlari hali cheklangan.

Bu raqamlar IT-yechimlarining mamlakatlar kontekstidagi iqtisodiy va texnologik imkoniyatlariga bogʻliqligini koʻrsatadi.

Shuningdek, jadvaldagi maʼlumotlar IT-texnologiyalarning samaradorligini koʻrsatadi. Masalan, operatsion xarajatlarni qisqartirish foizi AQSh va Germaniyada 40-60 foizgacha boʻlsa, Hindiston va Avstraliyada 30-45 foizni tashkil qiladi. Bu shuni anglatadiki, rivojlangan mamlakatlarda IT-yechimlar biznes jarayonlarini samarali avtomatlashtirish va resurslardan tejamkor foydalanishga yordam bermoqda.

Natijada, sugʻurta kompaniyalari uchun IT-texnologiyalarni joriy etish faqat operatsion samaradorlikni oshirish bilan cheklanmay, balki mijozlarga xizmat koʻrsatish sifatini yaxshilash, yangi mahsulot va xizmatlarni taklif qilish imkoniyatini yaratadi. Shu bilan birga, blokcheyn texnologiyalari, telematika va optik aniqlash tizimlari kabi yangi texnologiyalar hali keng rivojlanmaganligi, ularga alohida eʼtibor qaratishni talab qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Sugʻurta sohasida innovatsion IT-texnologiyalarni joriy etish murakkab va koʻp bosqichli jarayon boʻlib, kompaniyalar uchun moliyaviy xarajatlar, integratsiya darajasi va kiberxavflar kabi bir qator xavflarni oʻz ichiga oladi. Shu bilan birga, sunʼiy intellekt, mashina oʻrganishi, Big Data, bulutli hisoblash va RPA kabi texnologiyalar biznes jarayonlarini avtomatlashtirish, firibgarlikni kamaytirish va mijozlarga xizmat sifatini oshirish imkonini beradi. Bu esa sugʻurta kompaniyalarining operatsion samaradorligi va moliyaviy natijalariga bevosita taʼsir koʻrsatadi.

Rivojlangan mamlakatlarda raqamlashtirish darajasi yuqori boʻlib, IT-texnologiyalar operatsion xarajatlarni sezilarli darajada kamaytiradi va integratsiyalashgan sugʻurta xizmatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Kam rivojlangan mamlakatlarda esa texnologiyalarni joriy etish darajasi past boʻlib, avtomatlashtirish va samaradorlik imkoniyatlari cheklangan. Shu sababli, IT-yechimlarning iqtisodiy va operatsion foydasi mamlakat kontekstiga bogʻliq boʻlib, ularni joriy etishda strategik yondashuv talab qilinadi.

Shaxsiy maʼlumotlardan foydalanish va telematik kuzatuv kabi innovatsion yechimlar nafaqat iqtisodiy manfaatlar, balki axloqiy, huquqiy va ijtimoiy masalalarni ham hisobga olgan holda amalga oshirilishi lozim. Davlat tomonidan tartibga solish mexanizmlari sugʻurta kompaniyalarining raqamli transformatsiyasida xavfsizlik va mijozlar ishonchini taʼminlashda muhim rol oʻynaydi.

Natijada, axborot texnologiyalarini samarali joriy etish sugʻurta kompaniyalarining raqobatbardoshligini oshirish va bozorda strategik rivojlanish imkoniyatlarini kengaytirish, biznes jarayonlarini optimallashtirish, yangi sugʻurta mahsulotlarini ishlab chiqish va mijozlarga xizmat koʻrsatish sifatini yaxshilash imkonini beradi. Shu bilan birga, har bir texnologiya imkoniyatlari va kutilayotgan natijalari diqqat bilan oʻrganiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROʻYXATI

1. Porter M. E. Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance. – New York : Free Press, 1985. – 557 p.

2. Schueffel P. Taming the Beast: A Scientific Definition of FinTech. // Journal of Innovation Management. – 2016. – Vol. 4, No. 4. – P. 32–54.
3. Swiss Re Institute. Sigma No. 3/2021: World insurance – the recovery gains momentum. – Zurich : Swiss Re, 2021. – 42 p.
4. OECD. Technology and Innovation in the Insurance Sector. – Paris : OECD Publishing, 2017. – 96 p.
5. Brynjolfsson E., McAfee A. The Second Machine Age. – New York : W.W. Norton & Company, 2014. – 306 p.
6. Авдокушин Е.Ф. Инновационное развитие финансового сектора экономики // Финансы и кредит. – 2018. – № 6. – С. 15–27.
7. Беляева И.А. Цифровизация страхового рынка: проблемы и перспективы // Страховое дело. – 2020. – № 4. – С. 3–9.
8. Ларионова Н.В. Инновационные технологии в деятельности страховых компаний // Финансовая аналитика. – 2019. – № 2. – С. 41–48.
9. Юлдашев А.В. Информационные технологии в системе управления страховой компанией. – М. : Юрайт, 2017. – 214 с.
10. Брызгалов Д. В. Цифровизация андеррайтинга на российском страховом рынке // ЭТАП: экономическая теория, анализ, практика. 2020. № 2. С. 90–102. DOI: 10.24411/2071- 6435-2020-10015
11. Pooser D. M., Browne M., Arkhangelska O. Growth in the perception of cyber risk: Evidence from U.S. P&C insurers // Geneva Papers on Risk and Insurance — Issues and Practice. 2018. Vol. 43. No. 2. P. 208–223. DOI: 10.1057/s41288-017-0077-9
12. Eckert C., Osterrieder K. How digitalization affects insurance companies: overview and use cases of digital technologies // Zeitschrift für die gesamte Versicherungswissenschaft. 2020. Vol. 109. No. 7. P. 333–360. DOI: 10.1007/s12297-020-00475-9
13. Колбина М. С., Кушелев И. Ю. Инновации в страховании в России: от теории к практике // Актуальные вопросы современных научных исследований: сборник ст. Междунар. науч.-практ. конф. / отв. ред. Г. Ю. Гуляев. Пенза: Наука и Просвещение, 2022. С. 150–155.
14. CoinLaw.io - moliya, kriptovalyuta va tartib-qoida sohalarida faoliyat yurituvchi tashkilot

Marketing

ilmiy, amaliy va ommabop jurnali

Muharrir:

Ingliz tili muharriri:

Rus tili muharriri:

Musahhah:

Sahifalovchi va dizaynerlar:

Xakimov Ziyodulla Axmadovich

Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich

Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li

Karimova Shirin Zoxid qizi

Sadikov Shoxrux Shuxratovich

Abidjonov Nodirbek Odijon o'g'li

2025-yil, sentyabr, 9-son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqola, ommabop maqola, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta:

info@marketingjournal.uz

Bot:

[@marketinjournalbot](https://t.me/@marketinjournalbot)

Tel.:

+998977838464, +998939266610

Jurnalning rasmiy sayti: <https://marketingjournal.uz>

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali 2024-yil 15-martdan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669517** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. **Litsenziya raqami: №240874**

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnalining xalqaro darajasi: **9710**. GOCT 7.56-2002 " Seriyali nashrlarning xalqaro standart raqamlanishi" davlatlataro standartlari talablari. **Berilgan ISSN tartib raqami: 3060-4621**